

INTERACȚIUNEA SOCIALĂ - BAZĂ A INTEGRĂRII COPILOR CU CES

Mariana Petcu, profesor
Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, România
Valentina Stratan, conf. univ., dr.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

THE BASIC SOCIAL INTERACTION OF CHILDREN'S INTEGRATION WITH CES

Mariana Petcu, professor
Special Vocational School “Emil Gârleanu” from România
ORCID:0000-0003-3161-0883
cristiandre12@gmail.com
Valentina Stratan, PhD, Assoc. Prof.,
“Ion Creanga” State Pedagogical University of Chisinau,
ORCID:0000-0002-6490-9577
vstratanmd@yahoo.com

CZU: 376:316.647.5

DOI: 10.46727/c.v1.24-25-03-2023.p274-278

Abstract. Social interaction represents an intrapersonal and interpersonal process through which certain relationships are established both vertically and horizontally, depending on authority, personality, degrees of kinship, work relations, politics, social scale, traditions of the individuals involved. This interaction is defining for each individual society, regardless of the stage referred to, it is the indispensable link for the group, for the community. The progress of each of us is made by developing and maintaining relationships with others. Considering that the interaction cannot be symmetrical, we must take into account the environment, the conjuncture, the experience of each individual who constitutes a group. Students with CES who are integrated can learn from each other through interaction, collaboration, knowledge thus creating a form of trust, a relational bond (friendship), a brain stimulation by identifying things or habits they have in common.

Keywords: society, social interaction, role, status, children with CES

Problema copiilor cu CES apare ca una prioritară în politicile de protecție socială și cele educaționale. Apariția practicilor referitoare la integrarea și adaptarea socială a tuturor categoriilor de elevi permite o abordare a interacțiunii sociale ca necesitate în vederea asigurării șanselor egale de acces la educație pentru toți membrii unei comunități.

Interacțiunea socială este procesul prin care acționăm și reacționăm la cei din jurul nostru. Aceasta integrează acele acțiuni, prin care oamenii relaționează și răspunsurile pe care le dau în schimb. Interacțiunea socială include un număr mare de comportamente și este, de obicei, divizată în cinci categorii: de schimb, de concurență, de cooperare, de conflict și de constrângere [2, p.5]. Mecanismul interacțiunii sociale include persoanele care efectuează anumite acțiuni; schimbările în lumea exterioară cauzate de aceste acțiuni; impactul acestor schimbări asupra altor indivizi; feedbackul de la persoanele afectate [10].

Ideea de interacțiune socială ne face să ne gândim la dese schimburi reciproce între doi sau mai mulți oameni, la un feedback ce poate influența comportamentele, gândirea și starea emoțională a celor implicați. Acest concept este multidimensional, având în vedere legătura sa cu alte noțiuni cu care interacționează în permanență:

- ✓ abilitățile sociale (sinele, relația de plăcere, relația de prietenie, relația de colaborare, relația de auto-centrare) [5];

- ✓ abilitățile interpersonale;
- ✓ schimburile sociale;
- ✓ resursele cognitive (abilități cognitive, sensibilitate, credințe, convingeri, siguranță, împlinire, iubire);
- ✓ relațiile interpersonale;
- ✓ contextul social cu toate componentele sale: cadrul economic, cultural (subcultural), educațional, economic, politic [3].

Rolul interacțiunii sociale este de a perfecționa și modela sinele continuu, este de a proteja și de a favoriza sănătatea (răspunsul la stările de stres, la manifestarea emoțiilor-pozitive sau negative, dialog favorabil) [4].

Interacțiunea nu are rol doar de socializare, ea ajută la dezvoltarea cognitivă, la integrarea într-un grup prin participare și cooperare; conduce la formarea de relații de prietenie, la înțelegerea și asimilarea unor reguli, norme.

Monjas Casares consideră că interacțiunile sociale sunt influențate de comportamentele învățate și de personalitatea fiecăruia (acțiune și reacțiune) [3]. Interacțiunea socială este cadrul în care relațiile sociale sunt adaptate, modificate și reprezentate, este un mediu în care se poate jongla permanent cu aceste schimbări și acțiuni care conduc la legături sociale noi. Este un joc de formare identificat la orice nivel al societății.

Interacțiunea socială implică o influență sistematică regulată a indivizilor unul asupra celuilalt, în urma căreia se reînnoiesc și se creează noi legături sociale în cadrul comunității sau între elementele acesteia [9]. Interacțiunea între indivizi și grupuri se prezintă sub formă de proces social. Prin urmare, procesele sociale se referă la forme de interacțiune socială, care apar iarăși și iarăși. Nu se poate analiza nimic personal fără un context social cu legi, standarde și stiluri care să permită comunicarea. Interacțiunea socială își are originea în procesul de comunicare. Sistemul de comunicare este strâns legat de relaționare, de interacțiune socială, de dezvoltarea socială și de priceperea de a transmite idei, dorințe, neajunsuri. Limbajul realizat pe cale naturală îl ajută pe copil să-și exprime doleanțele, să primească informații și să aibă interacțiuni sociale [5].

S-a demonstrat că orice relație are la bază anumite sisteme de valori, de comunicare, de roluri și de obiectiv. Lipsa varietății de contexte socio-culturale determină o limitare lingvistică, afectivă, comportamentală. O asemenea situație se constată, în special, la copiii/ adolescenții cu cerințe educaționale speciale (CES). Chiar dacă câmpul semantic este limitat la acești elevi, ei trebuie susținuți și determinați continuu să se exprime [ibidem].

Interacțiunea cu ceilalți copii, cu membrii familiei, cu adulți se poate realiza la ei prin jocuri de cooperare, jocuri de grup. Copiii cu CES, interacționând prin astfel de jocuri, pot să-și însușească anumite comportamente prin imitare sau învățare observațională. Jocurile de cooperare îi ajută pe elevi să realizeze produse comune (să construiască din Lego, din cuburi, din diferite piese – obiecte diferite care să devină un obiect de joacă: tren, mașină, avion, catapultă, dinozaur, coroniță, covor pentru circulație, covor pentru „Șotron”). Astfel de jocuri le dezvoltă abilitățile de participare (în funcție de sarcina primită) la realizarea proiectului de grup.

Jocuri de dezvoltare a interacțiunii sociale pot fi și cele dintr-o drumeție, când trebuie să călătorească împreună, să fredoneze aceleași melodii, să viziteze aceleași obiective, să așeze masa pentru toți, să strângă masa și să arunce deșeurile selectându-le, să se ajute reciproc pe un traseu.

Un rol esențial în procesul instructiv-educativ îl are jocul de rol, un joc cu valențe formative. Jocul de rol îi ajută pe copiii cu CES:

- ✓ să poată face o alegere (ce personaj ar vrea să fie);
- ✓ să-și susțină părerea;
- ✓ să exprime anumite emoții;

- ✓ să-și dezvolte personalitatea prin imitație și prin libertatea de acțiune (jocul este cel mai eficient mod de pregătire pentru acțiunile viitoare);
- ✓ să dezvolte imaginația (schimbarea rolurilor în timpul jocului – personajul negativ să devină pozitiv; obiectele să-și schimbe funcțiile: bățul să devină un mijloc de deplasare - cal, din bățul cu care este amenințat Nică);
- ✓ să deprindă tehnici de supraviețuire (Pinocchio este un exemplu pentru copii că nu trebuie să mintă, că trebuie să meargă la școală, că trebuie să facă ceea ce-i sfătuiesc părinții);
- ✓ să depășească unele bariere de limbaj (un rol important îl vor avea limbajul mimico- gestural și paraverbal; nu vor râde de anumite defecte de vorbire, de greșeli de exprimare).

Este o interacțiune care-i oferă posibilitatea de a învăța cuvinte noi, de a transmite un mesaj, de a afla ce trebuie să facă pentru a „întra în pielea personajului”. Este mijlocul prin care își poate închipui că poate zbura, că poate fi în orice loc, că poate fi orice (prinț/ prințesă, cățel, albină, șofer, doctor, vânzător, astronaut, robot). Este o primă etapă spre socializare, putem spune că este o interacțiune socială primară. Orice interacțiune este un schimb, un răspuns la mediul extern dar și un transfer de abilități sociale în alte medii, în alte situații; este o modalitate de modelare a comportamentului ținând cont de factori externi (obiceiurile celorlalți, de mediu, de stare).

Analizând aceste aspecte, se impune ca pentru copiii/adolescenții cu CES să se identifice noi strategii și metode de lucru pentru integrarea lor în contexte cât mai diverse în concordanță cu factorii intrinseci și extrinseci care-i pot motiva, stimula. Trebuie să se țină cont de ambianța existentă pentru că se cunoaște faptul că majoritatea copiilor își însușesc anumite comportamente prin imitare sau prin învățare observațională.

Unii copii/adolescenții cu CES pot avea dificultăți sociale comportamentale pe fondul unor deficiențe din zona cognitivă și de aceea ei se confruntă cu anumite mentalități ale membrilor societății, cu o atitudine de respingere socială. Aceste fenomene au ca efecte dezamăgirea, frustrarea, scăderea stimei de sine, neîncrederea în forțele proprii, sancționarea din partea grupului. Interacțiunea cu elevi de aceeași vârstă (incluziunea într-o clasă cu elevi cu vârstă cronologică similară) poate stimula atingerea performanțelor mijlocii ale colegilor, implicarea în activitățile de învățare și comunicare, înțelegerea materialului/ informației transmise [1, p.12].

Abilitățile de interacțiune la copiii cu CES se dezvoltă prin activități comune cu toți elevii din școala incluzivă, cu părinții sau bunicii lor; activități extracurriculare: vizionare a unei piese de teatru de păpuși, de marionete care să fie interactivă, să implice și spectatorii. Activitatea să fie continuată în clasă prin repetarea unor replici având pe degete marionete decupate de ei.

Alte metode care se pot aplica în cadrul orelor cu copii cu CES pentru dezvoltarea interacțiunii:

- ✓ *Predicțiile* – se poate citi doar titlu, se pot prezenta unele imagini, se poate citi un fragment dat și se solicită elevilor să spună despre ce consideră că se vorbește în text; cine este personajul principal; câte personaje sunt. Imaginile/fragmentul le pot stârni interesul pentru text, pot să-și dea frâu imaginației. Sunt acceptate toate răspunsurile, vor fi trecute pe tablă și la sfârșitul lecției se va stabili răspunsul care s-a apropiat cel mai tare de context.
- ✓ *Știu - vreau să știu – am învățat* se poate utiliza la majoritatea obiectelor. Se poate verifica ceea ce consideră elevul că știe, ce ar dori să cunoască și la sfârșitul orei ceea ce a mai acumulat. În cadrul orei de Terapie ocupațională această metodă poate fi utilizată frecvent: știu să colorez, știu să decupez, identific materialele de lucru primite; aș vrea să știu ce planșă, felicitare, articol pot face cu materialele pe care le am; pe tot parcursul activității pot interacționa pentru a se ajuta reciproc la toate operațiile pentru realizarea produsului, respectarea pașilor de urmat.

- ✓ *Turul galeriei* – este aprecierea lucrului efectuat în echipă; vor aprecia sau găsi defectele produselor expuse de alte echipe.
- ✓ *Brainstormingul* – la elevii cu CES va fi metoda cu toți elevii, fiecare va expune ideile fără a fi criticate; se va dezvolta limbajul (exprimarea), acceptarea ideilor celorlalți, interacțiunea între colegi.
- ✓ *R.A.I* (răspunde-aruncă-întreabă) – este o metodă în cadrul orelor de socializare; este o metodă care dezvoltă aspirații, temeri, prietenii, antipatii, plăceri [6].

Consolidarea învățării devine cheia integrării oricărui copil în societate, indiferent de mediul din care provine. Învățarea nu se bazează doar pe imitare, reflex, ci prin utilizarea cât mai des a jocului de rol care-l determină pe copil să ia contact cu normele sociale, cu regulile și respectarea acestora chiar și cu depășirea unor bariere, cu rezolvarea unor probleme care îi fac să iasă din tipar.

Școala contemporană trebuie, pentru elevii cu CES într-un context social în continuă transformare, să ajute la:

- ✓ controlarea modului de exteriorizare a sentimentelor;
- ✓ satisfacerea cerințelor educaționale ale tuturor copiilor;
- ✓ menținerea contactului, interacțiunii sociale pentru posibilitatea creării de relații interpersonale;
- ✓ extinderea relațiilor de interacțiune cu persoane importante din viața lor;
- ✓ strategii adaptate pentru formarea autonomiei personale;
- ✓ recunoașterea emoțiilor;
- ✓ formarea de relații de cooperare, de coeziune, de acceptare a fiecărui coleg;
- ✓ individualizarea educației socio-emoționale în funcție de particularități, de vârstă, de mediu;
- ✓ dezvoltarea unor abilități care să ajute la integrarea socială;
- ✓ modelarea personalității fiecărui copil pentru adaptarea la cerințele sociale.

Importantă pentru cadrele didactice care lucrează cu elevi cu CES este și metoda „Cei trei O”, metodă ce facilitează intervenția și îi dă posibilitatea să se facă în timp cât mai real:

1. Observarea interdependențelor sociale în diferite contexte: cum se comportă într-o activitate - cooperează, discută, cere ajutor, dorește să inițieze un dialog sau din contră – se retrage, nu termină ceea ce a început.
2. Obiectivarea – explicarea cu voce tare a plusurilor și minusurilor activității: „Ați colaborat în prima parte a..., ați sărit peste etapa ..., ora următoare mi-ar plăcea să”.
3. Organizarea cadrului și identificarea metodelor de antrenare pentru noile provocări, obiective propuse [7].

O alternativă a educației pentru integrarea copiilor cu CES este transpunerea metodei PEER Education – o metodă de comunicare pe orizontală, o alternativă am putea spune opusă modelului clasic, care se axează pe comunicarea pe verticală. La început a fost aplicată adolescenților care aveau probleme de comportament, problemele cu consumul de diferite substanțe narcotice. Participanții au în comun mai multe caracteristici: vârstă, trăiri, același statut, fac parte din același grup (clasă, comunitate) și își pot transmite experiențele de viață prin inter-schimb, reciprocitate și colaborare [3, p. 2].

Prin această metodă se creează un mediu propice creșterii stimei de sine, a încrederii în cei cu care se simt egali. Acest cadru motivant dă senzația de libertate, de deschidere și permite dezvoltarea funcțională a aptitudinilor, a competențelor psihosociale (life skills) [ibidem, p.3]. Este un cadru care permite ușurința comunicării, lucrul în echipă, acceptarea diversității, recunoașterea unor idei constructive (benefice grupului), mediul de încredere și de sprijin. Acest climat permite schimbul de cunoștințe (se cunoaște faptul că se imită și învață mai ușor unele

comportamente din cadrul grupului decât impus de către un adult); sunt acceptate greșelile pe premisa că din greșeli se poate învăța; văzând că sunt elevi de aceeași vârstă care au reușit anumite lucruri se pot ambiționa să încerce, ba chiar să inoveze; vor putea să-și asume anumite roluri (coleg, prieten) și să-și dezvolte abilitățile. Învățarea reciprocă îi antrenează și încurajează pentru a explica anumite probleme și găsirea de rezolvări adoptate fiecărui caz. Dialogul dinamic ajută la cunoaștere și intercunoaștere [8].

Rolul cel mai important al cadrului didactic este să combine metodele tradiționale cu metodele interactive, colaborative și cu învățarea reciprocă, obținând, astfel, efecte evidente ale formării la copiii cu CES a aptitudinilor și competențelor psihosociale, care permit ușurința comunicării, lucrului în echipă, acceptarea diversității, învățarea unor comportamente din cadrul grupului ș.a.

BIBLIOGRAFIE

1. AGHEANĂ, V. *Dezvoltarea cognitivă la copiii cu deficiență mentală*. Editura Universității din București, 2017, ISBN 978-606-16-0892-8.
2. BARANETZ EFRAT. *Promovarea interacțiunii sociale în clasă prin utilizarea efectivă a instrumentelor tehnologice de informare și comunicare*. Autoreferatul tezei de doctor în științe pedagogice. Chișinău, 2015.
3. LACUNZA, A.B.; GONZALES, N.C. *Social abilities in children and adolescents. Their importance in preventing psychopathological disorders*, Fundamentos en Humanidades Universidad Nacional de San Luis – Argentina, Año XII – Número I (23/2011) 159/182 pp.
4. NADEAU, L.; TESSIER, R; *Relations sociales entre enfants à l'âge scolaire : effet de la prématurité et de la déficience motrice*, dans *Enfance* 2003/1 (Vol. 55), pages 48 à 55, Éditions Presses Universitaires de France, ISSN 0013-7545, ISBN 2130533612, DOI 10.3917/enf.551.0048.
5. *L'observation du développement social: l'émergence de la socialisation*, <http://w3.uqo.ca/inclusion/g/4410.htm>, (vizitat 22.03.2023).
6. *Metode de lucru pentru elevii cu cerințe educaționale speciale* <https://eduform.snsr.ro/campanie-online/metode-de-lucru-pentru-elevii-cu-cerinte-educationale-speciale>, (vizitat 22.03.2023)
7. Observer, objectiver et organiser: les trois « O » <http://w3.uqo.ca/inclusion/g/4451.htm>, (vizitat 25.03.2023)
8. REEVES, M. *Peer learning: 10 benefits to collaboration in the workplace* <https://www.togetherplatform.com/blog/peer-learning-benefits>, (vizitat 22.03.2023)
9. <https://motherhouse.ru/ro/design/socialnoe-vzaimodeistvie-i-ego-vidy-socialnye-svyazi-i-vzaimodeistviya/> (vizitat 3.04.2023)
10. <https://motherhouse.ru/ro/rent-apartments/socialnoe-vzaimodeistvie-socialnye-svyazi-i-socialnoe-vzaimodeistvie/> (vizitat 3.04.2023)